

INKLUZIJA OSOBA SA INVALIDITETOM U SISTEM POŠTANSKOG SAOBRAĆAJA

Đorđe Petrović, Radomir M. Mijailović, Dalibor Pešić
Univerzitet u Beogradu - Saobraćajni fakultet,
dj.petrovic@sf.bg.ac.rs, radomirm@sf.bg.ac.rs, d.pesic@sf.bg.ac.rs,

Rezime: Osobe sa invaliditetom čine značajan deo stanovništva koji je u stalnom porastu. Ovaj deo stanovništva je procentualno manje zaposlen i u svakodnevnom životu nailazi na veći broj barijera u poređenju sa ostalim delom stanovništva. Cilj ovog rada je da ukaže na mogućnosti povećanja broja zaposlenih osoba sa invaliditetom u sistemu poštanskog saobraćaja, kao i da ukaže na mogućnost unapređenja dostupnosti/pristupačnosti poštanskih usluga osobama sa invaliditetom. Ostvarenje postavljenih ciljeva biće realizovano povezivanjem tehnoloških rešenja sa ograničenjima analiziranih kategorija osoba sa invaliditetom. Analizom postojećih regulativa dokazaće se da postoji ekonomski održiv način povećanja broja zaposlenih osoba sa invaliditetom. Za različite kategorije osoba sa invaliditetom predložiće se poslovi koje oni mogu da obavljaju u okviru poštanskog saobraćaja. Takođe, dokazaće se da postoji prostor za prilagođavanje usluga osobama sa invaliditetom kojim sistem poštanskog saobraćaja povećava broj korisnika i na taj način ostvaruje dodatni profit.

Ključne reči: Osobe sa invaliditetom; Poštanski saobraćaj; Pristupačnost; Dostupnost; Inkluzivnost.

1. Uvod

Osobe sa invaliditetom (OSI) čine značajan deo stanovništva. Broj OSI je u stalnom porastu prvenstveno zbog sve dužeg životnog veka. Analizom statističkih podataka može se zaključiti da na broj OSI po državama značajan uticaj ima i njihov način definisanja. Usled toga teško se može napraviti sveobuhvatno poređenje broja OSI po državama. To može biti razlog odstupanja procentualnih učešća OSI u ukupnom stanovništvu Srbije, EU i sveta. Naime, prema popisu iz 2022. godine u Srbiji OSI čine 5,46% stanovništva [1]. Svetska zdravstvena organizacija iznosi procenu da OSI čine 16% svetske populacije [2]. U literaturi se pojavljuje još nepovoljniji podatak koji se odnosi na EU. Naime, u 2023. godini OSI čine 27% populacije EU starije od 16 godina [3].

OSI tokom svog života nailaze na veći broj barijera u poređenju sa ostalim stanovništvom. Jedan od problema je veća nezaposlenost. Naime, u EU, posmatrajući populaciju stanovništva od 20 do 26 godina, procenat nezaposlenih OSI je oko dva puta

veći u poređenju sa ostalim delom stanovništva (17,7% – 8,6%) [3]. Prema istom izvoru procentulano učešće OSI u populaciji raste sa porastom starosti stanovništva – 6,9% (16 do 19 godina), 9,4% (20 do 24 godine), 11,6% (25 do 34 godine), 14,7% (35 do 44 godine) i 26,8% (45 do 64 godine) [3]. Rukovođeni prethodnim podacima možemo pretpostaviti da se sa porašću starosti mogu očekivati još nepovoljniji rezultati koji se odnose na zaposlenost OSI. Ispravnost prethodne pretpostavke možemo potvrditi podatkom Evropske komisije koja navodi da je oko 50% OSI zaposleno [4]. Prethodni procenat je značajno manji u poređenju sa procentom zaposlenih osoba bez invaliditeta – 75% [4]. Rukovođeni prethodnim odstupanjem u procentima zaposlenih OSI i osoba bez invaliditeta zaključujemo da je neophodno dati doprinos u oblasti zapošljavanja OSI.

Broj zaposlenih u „Pošti Srbije“, prema Informatoru o radu objavljenom 2022. godine, iznosio je 14.857 [5]. Broj OSI u „Pošti Srbije“ je prema izvoru iz 2022. godine iznosio 390 [6], što iznosi 2,6% ukupnog broja zaposlenih. Primenjujući Vodič kroz prava osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji [7] minimalni broj OSI u „Pošti Srbije“ za broj zaposlenih od 14.857 iznosi 297 (2% ukupnog broja zaposlenih). Poređenjem prethodnih podataka zaključujemo da je „Pošta Srbije“ zadovoljila zakonom propisanu normu. S obzirom da prema popisu iz 2022. godine u Srbiji OSI čine 5,46% stanovništva [1] potrebno je odgovoriti na pitanje da li postoji prostor za povećanje ranije navedenog procenta zaposlenih OSI u „Pošti Srbije“ od 2,6%?

Cilj ovog rada bio je da sagleda mogućnosti bolje integracije OSI u sistem poštanskog saobraćaja kroz potencijale korišćenja i pružanja usluga. S obzirom na rast broja osoba sa invaliditetom u Srbiji, prvenstveno usled starosti populacije, neophodno je prepoznati prostor za dodatno prilagođavanje usluga njihovim mogućnostima. Pored toga, važan segment predstavlja i analiza mogućnosti dodatnog angažovanja OSI u samom sistemu poštanskih usluga. Ovim aktivnostima stvara se mogućnost da sistem poštanskog saobraćaja poveća broj korisnika čime bi ostvario i dodatni profit.

2. Zakonska regulativa

Unapređenje života i prava OSI je regulisano sa više domaćih i svetskih regulativa. Ujedinjene nacije definisale su 17 ciljeva održivog razvoja. Neki od ciljeva koji se odnose na OSI su [8]:

- Cilj 4.5 – do 2030. godine potrebno je eliminisati nejednakosti u oblasti obrazovanja i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnog osposobljavanja;
- Cilj 8.5 – do 2030. godine ostvariti punu i produktivnu zaposlenost, dostojanstvenu zaposlenost i jednake zarade;
- Cilj 10.2 – do 2030. godine osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju;
- Cilj 11.2 – do 2030. godine obezbediti pristup bezbednim, pristupačnim, dostupnim i održivim transportnim sistemima;
- Cilj 11.7 – do 2030. godine obezbediti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim prostorima.

Republika Srbija primenjuje regulative koje doprinose ispunjenju prethodno navedenih ciljeva UN. S tim u vezi oblast zapošljavanja OSI regulisana je [7]:

- Zakonom o radu (Službeni glasnik RS broj 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 i 75/14);

- Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom (Službeni glasnik RS broj 36/09, 32/13, 14/22);
- Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu (Službeni glasnik RS broj 101/05);
- Pravilnikom o korišćenju sredstava Nacionalne službe za zapošljavanje (Službeni glasnik RS broj 88/04, 32/05 i 92/06).

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom navodi poslove podsticaja zapošljavanja OSI. Neki od njih su [9]:

- organizovanje i sprovođenje mera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije;
- obezbeđivanje tehničke, stručne i finansijske podrške za prilagođavanje poslova, radnog mesta ili poslova i radnog mesta, uključujući i tehnička i tehnološka pomagala u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja ili održanja zaposlenja osoba sa invaliditetom.

Cilj profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja je da se OSI dovedu u ravnopravan položaj sa osobama bez invaliditeta po pitanju zapošljavanja, visine zarade itd. Veliki broj OSI je nakon sticanja invaliditeta i dalje radno sposoban. S tim u vezi neophodno je prepoznati vrstu posla koju svaka od OSI je sposobna da obavlja i svaku od OSI radno osposobiti, dokvalifikovati ili prekvalifikovati ukoliko je to potrebno. Takođe, za svaki od poslova koje OSI može da obavlja potrebno je prepoznati da li je potrebno izvršiti prilagođavanje poslova kako bi OSI određenu vrstu posla mogla da obavlja podjednako kvalitetno u poređenju sa osobama bez invaliditeta. Članom 23 Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom se „pod prilagođavanjem poslova podrazumeva prilagođavanje radnog procesa i radnih zadataka“.

Poslodavac ima obavezu zapošljavanja OSI čiji je minimalni broj regulisan Zakonom [9]. Ukoliko poslodavac ne zaposli dovoljan broj OSI poslodavac je dužan da uplati iznos od 50% prosečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji [9].

Poslodavac takođe ima moralnu obavezu zapošljavanja OSI. Minimalni broj OSI iznosi oko 2%, dok smo ranije naveli da prema popisu iz 2022. godine u Srbiji OSI čine 5,46% stanovništva [1]. Zakonodavac je u cilju stimulisanja zapošljavanja OSI predvideo programe podsticaja zapošljavanja OSI koji predviđaju nadoknadu troškova koje bi poslodavac mogao imati tokom sprovođenja aktivnosti predviđenih profesionalnom rehabilitacijom.

Jedan od podsticaja je da se Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI [9] poslodavcima nudi mogućnost nadoknade zarade OSI za vreme trajanja profesionalne rehabilitacije. Naime, članom 20 ovog Zakona [9] koji se odnosi na zaposlene OSI navodi se da „za vreme trajanja profesionalne rehabilitacije zaposlena osoba sa invaliditetom ima pravo na naknadu zarade u visini 100% prosečne zarade ostvarene u prethodna tri meseca pre uključivanja u mere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, s tim da naknada zarade ne može biti manja od minimalne zarade utvrđene u skladu sa propisima o radu“. Takođe, članom 21 ovog Zakona [9] koji se odnosi na nezaposlene OSI navodi se tokom trajanja programa profesionalne rehabilitacije osim troškova prevoza nadoknađuje i „20% od minimalne zarade utvrđene u skladu sa propisima o radu mesečno, za vreme trajanja profesionalne rehabilitacije, ako se profesionalna rehabilitacija izvodi u trajanju od najmanje 100 časova i ako osoba sa invaliditetom nije korisnik novčane naknade na osnovu nezaposlenosti, u skladu sa zakonom.“

Dodatni podsticaj se ogleda u pravu na refundaciju primerenih troškova prilagođavanja radnog mesta za zapošljavanje OSI [9]. Dodatan podsticaj povećanju broja zaposlenih OSI ogleda se u pravu poslodavca na subvenciju zarade OSI u trajanju od 12 meseci ukoliko na neodređeno vreme zaposli OSI bez radnog iskustva [9]. Ekonomski podsticaji inkluziji OSI mogu se smatrati ekonomski opravdanim. Naime, ulaganjem u profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI ima za posledicu smanjenje socijalnih izdataka države i povećanje prihoda po osnovu povećanja ekonomske aktivnosti ovih osoba.

Analizom postojećih regulativa dokazano je da postoje ekonomski održivi podsticaji za povećanje broja zaposlenih osoba sa invaliditetom.

3. Mogućnost povećanja broja zaposlenih osoba sa invaliditetom u sistemu poštanskog saobraćaja

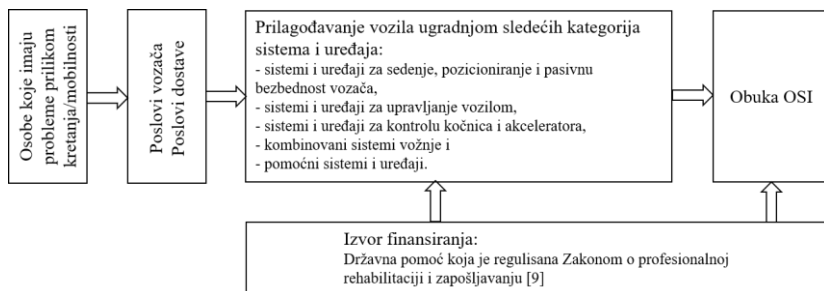
Jedna od najčešće prihvaćenih klasifikacija je podela OSI prema Međunarodnoj klasifikaciji funkcionalnosti, invaliditeta i zdravlja [10], [11]. Prema ovoj klasifikaciji OSI se prema vrsti problema dele na:

- osobe koje imaju probleme prilikom kretanja/mobilnosti – osobe koje imaju fizička ograničenja (nogu, stopala, leđa, vrata, ruku, šaka) koja im otežavaju kretanje,
- osobe koje imaju senzorne probleme – osobe sa oštećenjem čula vida i/ili sluha,
- osobe koje imaju probleme u komunikaciji – osobe koje imaju teškoće da razumeju i/ili artikulišu jezik (pisani, zvučni ili simbolički),
- osobe koje imaju probleme intelektualnog/mentalnog zdravlja – osobe koje imaju različite bolesti koje rezultiraju poremećajem ponašanja, poteškoćama u učenju, koncentraciji i slično,
- osobe koje imaju skrivene probleme – osobe koje imaju različite bolesti koje nisu lako vidljive (epilepsija, srčani problemi...).

Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji poslova [12] navedene su grupe i vrste poslova u „Pošti Srbije“. OSI mogu naći svoje mesto u većini navedenih grupa poslova.

Analizom Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji poslova [12] može se uočiti da više grupa poslova predviđaju upravljanje motornim vozilom. Neke od njih su:

- poslovi vozača – vozači motornih vozila,
- poslovi dostave – poštari i dostavljači.

Slika 1. Algoritam ekonomski održivog načina povećanja broja zaposlenih OSI u “Pošti Srbije”

Zaposleni na poslovima vozača motornih vozila obavljaju prevoz ljudi, tereta i vrše jednostavnije poslove dostave i razmene svih vrsta poštanskih pošiljaka. Poštari obavljaju prijem, pripremu i dostavu svih vrsta poštanskih pošiljaka, komercijalnih i ostalih usluga – motornim vozilom ili bez njega. Dostavljači obavljaju prijem, pripremu i dostavu motornim vozilom, svih vrsta poštanskih pošiljaka, komercijalnih i ostalih usluga [12].

Poslove vozača motornih vozila i poslove dostave mogu da obaljaju osobe koje imaju probleme prilikom kretanja. Fizička ograničenja donjih i gornjih ekstremiteta ne moraju da budu nepremostiva ograničenja kako bi osobe sa takvim ograničenjima mogle da obavljaju poslove vozača motornih vozila i poslove dostave. Uslov za uspešno obavljanje tih poslova su prilagođavanje vozila potrebama OSI i obuka OSI za upravljanje prilagođenim vozilom (Slika 1).

Sistemi i uređaji koji se ugrađuju u vozila sa ciljem omogućavanja upravljanja OSI vozilom mogu se podeliti u sledećih pet kategorija:

- sistemi i uređaji za sedenje, pozicioniranje i pasivnu bezbednost vozača,
- sistemi i uređaji za upravljanje vozilom,
- sistemi i uređaji za kontrolu kočnica i akceleratora,
- kombinovani sistemi vožnje i
- pomoćni sistemi i uređaji.

Detaljni opisi konstrukcionih rešenja i performanse prethodno navedenih kategorija sistema i uređaja koji se ugrađuju u vozila sa ciljem omogućavanja upravljanja OSI vozilom nalaze se u referenci [13].

Obuka OSI se realizuje zavisno od podatka da li OSI poseduje vozačku dozvolu. Ukoliko OSI ne poseduje vozačku dozvolu koja je potrebna za upravljanje određenom vrstom vozila koja predstavlja uslov za zapošljavanje u „Pošti Srbije“ potrebno je na početku realizovati adekvatnu obuku OSI koja će im omogućiti sticanje vozačke dozvole. Obuku je potrebno realizovati na prilagođenim vozilima.

Obuku OSI koji poseduju vozačku dozvolu potrebno je realizovati na prilagođenim vozilima „Pošte Srbije“. Obuku bi trebalo da realizuje preduzeće za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI.

Preporuka autora je da se OSI obučavaju i zapošljavaju na poslovima vozača sledećih vrsta vozila:

- L – mopedi, motocikli, tricikli i četvorocikli,
- M1 – putničko vozilo vrste M koje ima najviše devet mesta za sedenje uključujući i sedišta za vozača, bez mesta za stajanje i
- N1 – teretno vozilo čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 3,5 t.

Zavisno od vrste invaliditeta OSI treba da budu angažovani na poslovima koje oni mogu da obavljaju. Posmatrajmo slučaj osoba koje imaju fizička ograničenja u vidu invaliditeta nogu. Te osobe zahvaljujući prilagođavanju vozila mogu da upravljaju vozilom. Ipak, od njih ne treba očekivati da u poređenju sa osobama bez invaliditeta budu podjednako aktivne u hodanju. OSI koje imaju fizička ograničenja u vidu invaliditeta nogu treba da budu angažovane na poslovima dostave koji predviđaju da se dostava pošiljki realizuje iz samog vozila, tj. kupac dolazi do dostavnog vozila i preuzima pošiljku od zaposlenog OSI vozača.

Osobe koje imaju senzorne probleme u vidu oštećenja čula sluha mogu upravljati vozilom ukoliko se na zdravstvenom pregledu utvrdi da je OSI psihofizički sposobna da obavlja funkciju vozača motornog vozila ili skupa vozila određene

kategorije. S obzirom da poslovi dostave pošiljaka uključuju komunikaciju sa primaocima pošiljki to se preporučuje da OSI obavljaju poslove vozača za slučaj transporta pošiljki kod kojih ne postoji ili je komunikacija sa primaocima pošiljki minimalna (npr. transport pošiljki do paketomata). Radi brže i lakše komunikacije sa ovom kategorijom OSI jedno od rešenja može biti i korišćenje tekstualne komunikacije u skladu sa principima bezbednosti saobraćaja.

U ovom poglavlju smo prikazali da OSI, pored standardnih administrativnih poslova koje trenutno obavljaju, imaju mogućnost da uspešno obavljaju i poslove vozača i dostave. Preduslov za uspešno obavljanje prethodno navedenih poslova je prilagođavanje radnog mesta i obuka. Finansiranje prilagođavanja radnih mesta i obuke ostvaruje se iz državne pomoći na način koji je regulisan Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju [9]. „Pošta Srbije“ kao i ostala preduzeća bi u cilju povećanja broja zaposlenih OSI trebalo da nadgrade sistematizaciju radnih mesta tako što bi za svako radno mesto naveli opis poslova koje OSI zavisno od vrste i stepena invaliditeta mogu da obavljaju, neophodna prilagođavanja radnih mesta i potrebne obuke.

4. Mogućnost povećanja broja OSI korisnika poštanskih usluga

Evropski poštanski operatori uključujući „Poštu Srbije“ sprovode konkretne akcije posvećene osobama sa invaliditetom [14], [15]. Zakonom o poštanskim uslugama [16] kao jedno od prvih načela obavljanja poštanskih usluga navedeno je „obezbeđivanje dostupnosti univerzalne poštanske usluge, propisanog kvaliteta i po pristupačnim cenama, svim građanima u Republici Srbiji, uz zadovoljenje potreba specifičnih društvenih grupa, uključujući osobe sa invaliditetom“. Zakon navodi i da „javni poštanski operator je dužan da korisnicima sa invaliditetom omogući dostupnost poštanskih usluga u smislu prilagođenog pristupa, odnosno ulaza u objekte poštanske mreže, kao i da prilagodi poštanske terminale osobama sa invaliditetom“ [16].

„Pošta Srbije“ posebnu pažnju posvećuje unapređenju položaja slepih i slabovidih osoba i u svakodnevnom poslovanju pokazuje visok stepen razumevanja za položaj ove osetljive kategorije. S tim ciljem vrši se kontinuirano prilagođavanje poslovanja, usluga, informaciono-komunikacionih tehnologija, korisničkih sistema i infrastrukture, ali i edukacije zaposlenih za rad sa osetljivim kategorijama korisnika. Sve se to preduzima u okviru šire podrške „Pošte Srbije“ nacionalnoj platformi i strategiji za unapređenje ukupnog položaja OSI [6]. Zanimljiv primer doprinosa „Pošte Srbije“ položaju slepih i slabovidih osoba predstavljaju sekogrami. Sekogram je pošiljka koja sadrži prepisku, literaturu u bilo kom obliku, uključujući i zvučne zapise, namenjene isključivo potrebama slepih ili slabovidih osoba, kao i opremu i materijale prilagođene prevazilaženju problema slepila. Takođe, „Pošta Srbije“ donela je Pravilnik kojim se uređuje prednost u pružanju usluga trudnicama, korisnicima sa malom decom, OSI, kao i slabo pokretnim licima, u svim objektima širom Srbije [17].

Izveštajem [18] se konstatuje nedovoljno proaktivno delovanje određenog broja državnih organa i preduzeća u skladu sa zakonima i obavezama u oblasti prilagođavanja svojih prostora, otklanjanja arhitektonskih prepreka pri čemu se u velikom broju slučajeva čekalo na zahteve i pritužbe od strane OSI ili udruženja kako bi se pokrenule odgovarajuće radnje.

Rukovođeni prethodnim možemo izdvojiti proaktivno delovanje u dve ključne oblasti delovanja koje za rezultat trebaju da imaju povećanje broja OSI korisnika usluga „Pošte Srbije“:

- proaktivno delovanje u oblasti unapređenja pristupačnosti saobraćajne infrastrukture i objekata,
- proaktivno delovanje u oblasti prilagođavanja usluga.

Problem pristupačnosti obrađen je zakonima i pravilnicima. Ipak, i pored toga u praksi postoje brojni problemi.

Pravilnikom [19] “propisuju se bliže standardi koji definišu obavezne tehničke mere i uslove za planiranje, projektovanje i izgradnju objekata, kojima se osigurava nesmetano kretanje i pristup osobama sa invaliditetom, deci i starim osobama”. Problem pristupačnosti najčešće se rešava već prepoznatim rešenjima kao što su [13], [19]:

- rampe za pešake,
- rampe na ivičnjaku i izgradnja ivičnjaka u nivou kolovoza u cilju rešavanja problema silaska osoba sa fizičkim invaliditetom sa trotoara na pešački prelaz,
- izrada koridora osnovnih pešačkih kretanja bez stubova, reklamnih panoa i drugih prepreka, dok se postojeće prepreke moraju vidno obeležiti,
- taktilna staza vodilja,
- taktilno polje za usmeravanje/razdvajanje,
- taktilno polje bezbednosti...

Procenjen broj stanovnika u Republici Srbiji je 2024. godine iznosio 6.586.476 stanovnika. Primenom podataka iz referenci [1] i [2] dolazimo do podatka da u Srbiji živi između 360.000 i 1.000.000 OSI. Prethodni broj ljudi predstavlja značajan broj potencijalnih korisnika usluga “Pošte Srbije”. U cilju povećanja broja korisnika iz grupacije OSI neophodno je dodatno prilagoditi pojedine usluge. Dodatan prostor u oblasti prilagođavanja usluga može se naći u sledećim oblastima:

- unapređenje postojećih i razvoj novih aplikacija za naručivanje usluga,
- prilagođavanje korišćenja Poštinih paketomata osobama sa oštećenjem čula vida,
- unapređenje usluge praćenja pošiljke, telegrama i sl. za potrebe osoba sa oštećenjem čula vida uvođenjem glasovnih informacija, itd.

„Pošta Srbije“ bi najbolje rezultate u proaktivnom delovanju u oblasti prilagođavanja usluga mogla ostvariti realizacijom projekta koji bi trebao da joj kao izlazni rezultat pruži informaciju o pristupačnosti pristupa OSI poštanskim uslugama. Projektom je potrebno povezati sledeće informacije:

- vrste i stepena invaliditeta OSI,
- pristupačnost usluga,
- mogućnosti unapređenja postojećih usluga i
- potrebe za novim uslugama.

Prethodne informacije bi se prikupile anketom OSI. Za svaku od promena postojećih usluga i uvođenje novih usluga potrebno je uraditi cost-benefit analizu.

U ovom poglavlju smo ukazali da postoji značajan prostor za povećanje broja korisnika među OSI ukoliko bi se proaktivno delovalo u oblasti unapređenja pristupačnosti saobraćajne infrastrukture i objekata i u oblasti prilagođavanja usluga.

5. Zaključak

Zapošljavanje osoba sa invaliditetom ne treba da bude opterećenje. Zapošljavanje OSI ne treba posmatrati kao proces ispunjenja zakona (oko 2% ukupnog broja zaposlenih) već kao priliku da se uz tuđu ekonomsku i stručnu podršku u preduzeće zaposle OSI koje će podjednako kvalitetno obavljati poslove koji su predviđeni sistematizacijom poslova.

Analizom postojećih regulativa dokazano je da postoje ekonomski održivi podsticaji za povećanje broja zaposlenih OSI.

U ovom istraživanju dokazali smo da OSI, pored standardnih administrativnih poslova koje trenutno obavljaju, imaju mogućnost da uspešno vrše poslove vozača i poslove dostave. Preduslov za uspešno obavljanje prethodno navedenih poslova je prilagođavanje radnog mesta i obuka. Finansiranje prilagođavanja radnih mesta i obuke se ostvaruje iz državne pomoći na način koji je regulisan Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju. „Pošta Srbije“ kao i ostala preduzeća bi u cilju povećanja broja zaposlenih OSI trebalo da nadgrade sistematizaciju radnih mesta tako što bi za svako radno mesto naveli opis poslova koje OSI zavisno od vrste i stepena invaliditeta mogu da obavljaju, neophodna prilagođavanja radnih mesta i potrebne obuke.

U ovom istraživanju takođe smo ukazali na postojanje značajnog prostora za povećanje broja korisnika među OSI ukoliko bi se proaktivno delovalo u oblasti unapređenja pristupačnosti saobraćajne infrastrukture i objekata i u oblasti prilagođavanja usluga.

Zahvalnica: Ovo istraživanje je podržano od strane Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Literatura

- [1] *Republički zavod za statistiku Republike Srbije*, Stanovništvo prema statusu invaliditeta i vrsti problema osoba sa invaliditetom, Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/vesti/20231201-invaliditet>, pristupljeno 2025/08/19
- [2] *World Health Organization*, Disability, Available at: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>, pristupljeno 2025/08/19
- [3] *Council of the European Union*, Disability in the EU: facts and figures, Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/disability-eu-facts-figures/#0>, pristupljeno 2025/08/19
- [4] *European Commission*, Persons with disabilities, Available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/persons-disabilities_en, pristupljeno 2025/08/19
- [5] *Javno preduzeće „Pošta Srbije“*, Informatoru o radu, Available at: <https://www.posta.rs/DocumentViewer.aspx?IdDokument=994&Dokument=informat-or-o-radu-cir.pdf>, pristupljeno 2025/08/19
- [6] *Javno preduzeće „Pošta Srbije“*, Pošta posebnu pažnju posvećuje osobama sa invaliditetom, Available at: <https://www.posta.rs/DocumentViewer.aspx?IdDokument=994&Dokument=informat-or-o-radu-cir.pdf>, pristupljeno 2025/08/19
- [7] *Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja - Sektor za zaštitu osoba sa invaliditetom*, Vodič kroz prava osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji,

- Available at: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2021-02/Vodic%20kroz%20prava%20osoba%20sa%20invaliditetom.pdf>, pristupljeno 2025/08/11
- [8] *Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development*, The 17 goals, Available at: <https://sdgs.un.org/goals>, pristupljeno 2025/08/23
- [9] Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, Službeni glasnik RS broj 36/09, 32/13, 14/22
- [10] S. Darcy, D. Buhalis, Chapter 2. Conceptualising Disability: Medical, Social, WHO ICF, Dimensions and Levels of Support Needs, in: Buhalis, D., Darcy, S. (Eds.), *Accessible Tourism: Concepts and Issues*. Channel View Publications, Bristol, UK, pp. 21–44, 2019, <https://doi.org/10.21832/9781845411626-005>
- [11] WHO, Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health ICF Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health: ICF The International Classification of Functioning, Disability and Health, 2002.
- [12] *Javno preduzeće „Pošta Srbije“ Beograd*, Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji poslova u javnom preduzeću „Pošta Srbije“, Beograd, Službeni PTT Glasnik, 2015/04/21
- [13] E-learnig servis, Bezbednost osoba sa invaliditetom u saobraćaju, <https://nastava.sf.bg.ac.rs/course/view.php?id=477>, pristupljeno 2025/10/18
- [14] V. Petrović, B. Stojanović-Višić, M. Simić, S. Jelisavac Trošić, “Strategije održivog razvoja poštanskih operatora – stanje i perspektiva”, *XL Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju – PosTel 2022*, str. 3-12, 2022. doi: 10.37528/FTTE/9788673954165/POSTEL.2022.001
- [15] D. Pejović, Lj. Ostojić, S. Tomašević, “Model održivosti univerzalne poštanske usluge”, *XLII Simpozijum o novim tehnologijama u poštanskom i telekomunikacionom saobraćaju – PosTel 2024*, str. 71-82, 2024. doi: 10.37528/FTTE/9788673954899/POSTEL.2024.08
- [16] Zakon o poštanskim uslugama, Službeni glasnik RS broj 19/2025
- [17] *Javno preduzeće „Pošta Srbije“*, U poštama prednost imaju trudnice, korisnici sa malom decom i OSI, Available at: <https://www.posta.rs/lat/info/vest-detaljnije.aspx?ID=12447>, pristupljeno 2025/10/19
- [18] *Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije*, Post-zakonodavni nadzor nad Zakonom o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Izveštaj, Available at: <http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/dokumenta/Izvestaj%20o%20post-zakonodavnom%20nadzoru-Zakon%20o%20sprecavanju%20diskriminacije%20osoba%20sa%20invaliditetom%20CIR.pdf>, pristupljeno 2025/10/19
- [19] Pravilnik o tehničkim standardima planiranja, projektovanja i izgradnje objekata, kojima se osigurava nesmetano kretanje i pristup osobama sa invaliditetom, deci i starim osobama, Službeni glasnik RS broj 22/2015
- [20] *Republički zavod za statistiku Republike Srbije*, Procenjen broj stanovnika, 2024, Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/statistical-release/?p=17030&a=18&s=1801?s=1801>, pristupljeno 2025/10/19

Abstract: *Persons with disabilities represent a significant and continuously growing part of the population. This group is proportionally less employed and encounters more barriers in everyday life compared to the rest of the population. This paper aims to highlight opportunities for increasing the employment of persons with disabilities within the postal services system, as well as to emphasize the possibilities for improving the accessibility of postal services for persons with disabilities. The achievement of these objectives will be realized by linking technological solutions with the limitations of the analyzed categories of persons with disabilities. By analyzing existing regulations, it will be demonstrated that there is an economically sustainable way to increase the number of employed persons with disabilities. For different categories of persons with disabilities, suitable positions within the postal services sector will be proposed. Furthermore, it will be shown that there is potential for adapting services for persons with disabilities, enabling the postal services system to increase its user base and thereby generate additional profit.*

Keywords: *Persons with disabilities; Postal services; Accessibility; Availability; Inclusivity.*

INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE POSTAL SERVICES SYSTEM

Đorđe Petrović, Radomir M. Mijailović, Dalibor Pešić